

	Силабус освітнього компонента (ОК) «ТЕРИТОРІЯ УКРАЇНИ НА СТАРОДАВНІХ КАРТАХ» Галузі знань: 01 Освіта / Педагогіка, 03 Гуманітарні науки Спеціальності: 014 Середня освіта (Історія), 032 Історія та археологія Освітні програми: Середня освіта (Історія), Історія (мова навчання – українська) Рівень вищої освіти: перший (бакалаврський) Рік навчання: 2026-2027 Семестр: IV
Структурний підрозділ	Кафедра історії України, історичний факультет Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка
Викладач: 	ПІБ: Трубчанінов Сергій Васильович Посада: доцент кафедри історії України Науковий ступінь: кандидат історичних наук Вчене звання: доцент E-mail: trubchaninov@kpnu.edu.ua Робоче місце: навчальний корпус №2 (вул. Татарська, 14), кафедра історії України Профайл викладача: http://histua.kpnu.edu.ua/serhii-vasylovych-trubchaninov/ https://scholar.google.com.ua/citations?user=koaUzk8AAAAJ&hl=uk https://orcid.org/my-orcid?orcid=0000-0001-9054-2855 https://uk.wikipedia.org/wiki/Трубчанінов_Сергій_Васильович
Статус дисципліни	Вибірковий освітній компонент
Обсяг дисципліни, кредити ЄКТС / години	4 кредити ЄКТС / 120 годин
Мова викладання	Українська
Форма навчання	Очна
Політика дисципліни	Академічна доброчесність. Очікується, що роботи здобувачів будуть їх оригінальними міркуваннями. Відсутність покликань на використані джерела, фабрикування джерел списування, втручання в роботу інших здобувачів становлять, але не обмежують приклади можливої академічної недоброчесності. Списування під час практичних занять, підготовки до них, самостійної та контрольної роботи, екзамену заборонені (зокрема, з використанням мобільних пристроїв). Виявлення ознак академічної недоброчесності в письмових роботах здобувачів та фактів списування є підставою для їх незарахування викладачем (незалежно від масштабів плагіату чи обману) (URL: http://surl.li/tzbko). Відвідування занять. Очікується, що всі студенти відвідають усі лекції і практичні заняття курсу. Студенти мають інформувати викладача про неможливість відвідати заняття. У будь-якому випадку студенти зобов'язані дотримуватися термінів виконання усіх видів робіт, передбачених курсом («Положення про організацію освітнього процесу в КПНУ імені Івана Огієнка (нова редакція)» (URL: http://surl.li/tzbkx)). Якщо здобувач не відпрацював пропущені навчальні заняття, не

	виправив оцінки 0, 1, 2, 3, отримані на навчальних заняттях, виконав завдання самостійної роботи та модульної контрольної роботи менше ніж на 60% від максимальної кількості балів, виділених на цей вид роботи, він вважається таким, що має академічну заборгованість за результатами поточного контролю. Пропущені заняття здобувач має відпрацювати. За відпрацьовані лекційні заняття оцінки не ставляться, за практичні заняття нараховуються бали середнього (4, 5, 6), достатнього (7, 8, 9) та високого рівня (10, 11, 12). Очікується, що здобувачі поступово відпрацьовуватимуть пропущені заняття й завершать цей процес вчасно (до останнього аудиторного заняття з дисципліни). Відпрацювання лекційного заняття передбачає знання здобувачем теоретичних питань плану. Відпрацювання пропущеного практичного заняття передбачає опанування теоретичних питань плану заняття. Очікується, що здобувачі не будуть запізнюватися на заняття, а мобільні телефони під час занять використовуватимуть лише з освітньою метою. Під час організації занять з використанням технологій дистанційного навчання очікується, що здобувач працюватиме на заняттях (з використанням платформ для відеоконференцій) з увімкненою вебкамерою. Неформальна та/або інформальна освіта. У випадку, якщо здобувач освіти отримав знання у неформальній та/або інформальній освіті, зарахування результатів навчання здійснюється згідно «Порядку визнання в Кам'янець-Подільському національному університеті імені Івана Огієнка результатів навчання, здобутих шляхом неформальної та/або інформальної освіти (нова редакція)», зокрема, якщо їх тематика відповідає змісту навчальної дисципліни (окремій темі). (URL: https://drive.google.com/file/d/19GCSM3y-K496gs8RQJp0mO9FjUJumB4T/view) Література. Уся література, яку здобувачі не можуть знайти самостійно, буде надана викладачем виключно в освітніх цілях без права її передачі третім особам. Здобувачі заохочуються до використання також й іншої літератури та джерел, яких немає серед рекомендованих.
Анотація до курсу	«Територія України на стародавніх картах» належить до переліку навчальних дисциплін за вибором, що вивчаються здобувачами вищої освіти ступеню «бакалавр» на 2 курсі. Цій навчальній дисципліні належить важливе місце в колі предметів, які формують науковий світогляд професійних істориків. Дисципліна тісно пов'язана з викладанням історії України та всесвітньої історії, історичної географії, спеціальними історичними дисциплінами, історією географії.
Мета курсу	Мета навчальної дисципліни полягає у формуванні предметних уявлень студентів про вивчення історичних процесів, явищ і подій в певний період історії за допомогою старовинних карт, що сучасні цим подіям. Освоєння дисципліни є необхідною основою для більш глибокого розуміння взаємозв'язку історії України зі змінами оточуючого середовища, політичної приналежності, адміністративно-територіального устрою, розвитку науки і культури, галузей господарства тощо.
Цілі курсу	Завдання: оволодіння студентами знаннями про історію картографування та старовинні карти України, що допоможе їм в

	успішному дослідженні та науковій реконструкції історії українського народу. За підсумками вивчення дисципліни студент повинен знати: • сучасне бачення витоків картографування території України; • етапи картографічного вивчення території Східної Європи; • необхідну суму фактографічних знань про головні типи старовинних карт; • спеціальну професійну термінологію і понятійний апарат; • головні картографічні школи в добу середньовіччя; • методи картографічного зображення території України в новий і новітній час; • час першої появи назви “Україна” на старовинних картах; • особистості картографів минулого; • головні праці сучасних дослідників. За підсумками вивчення дисципліни студент повинен вміти: • формувати власне системне уявлення про розвиток картографування території України; • характеризувати наукову літературу по проблематиці; • застосовувати теоретичні знання у самостійній роботі зі старовинними картами; • аналізувати, систематизувати й узагальнювати картографічну інформацію; • підбирати необхідний картографічний матеріал до заданої проблематики; • формулювати власну позицію щодо спірних питань історії картографічного відображення території України.
Результати навчання	Інтегральна компетентність Здатність до критичного осмислення картографічних праць, а також робіт з історії картознавства. Розуміння закономірностей, тенденцій і особливостей картографування території України в минулому. Загальні компетентності Здатність до абстрактного мислення, аналізу і синтезу. Знання та розуміння предметної області професійної діяльності. Здатність до усної і письмової професійної комунікації державною мовою. Здатність застосовувати знання на практиці. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з картографічних джерел. Глибоке розуміння можливостей історичного картознавства для вивчення й наукової реконструкції історичного минулого українського народу. Визначеність і наполегливість щодо виконання поставлених завдань і взятих обов’язків. Спеціальні (фахові, предметні) компетентності Володіння категоріальним і понятійним апаратом історичного картознавства, фундаментальними, загальнонауковими, конкретно-історичними принципами, базовими знаннями структури та елементів історичного картознавства для дослідження історії України. Здатність здійснювати аналіз досліджуваної картографічної праці,

	характеризувати період та картографічну школу, виділяти традиційні прийоми та зображення, нові методи відображення географічного середовища. Оволодіння знаннями про історію картографії: знання особливостей розвитку картографії в різні історичні періоди; знання історії картографування території України.
Пререквізити курсу	Для успішного опанування компетентностями, що визначаються змістовною частиною курсу, здобувачі мають мати базові знання з таких предметів: історія України, всесвітня історія.
Технічне й програмне забезпечення /обладнання	Вивчення курсу не потребує використання програмного забезпечення, крім загальнонавчаних програм і операційних систем.
Зміст дисципліни	Дослідження історії картографії XIX – початку XXI ст. Карта як феномен та історичне явище. Види карт, класифікація, основні елементи. Зародження картографії. Територія України на картах доби античності. Середньовічна картографія (візантійські та арабські карти, <i>mappe mundi</i>, портолани). Відображення території України у «птолемейх». Територія України на картах XVI – першої половини XVII ст. Кarti Боплана. Українська «бопланіана». Картографічні роботи в Україні в 2-й пол. XVII –XVIII ст.
Методи навчання	Словесні, наочні методи: лекція, розповідь, пояснення, бесіда, дискусія, диспут, мозкова атака, робота з історичними джерелами, новітньою історичною літературою, інтернетними публікаціями та матеріалами вебсайтів, створення й демонстрування презентацій; технології дистанційного навчання.
Інформаційне забезпечення	Основна література Вавричин М. Відтворення України: історія картографії, краєзнавство, біографістика / упоряд. Н. Паславська, Н. Халак. Львів, 2012. 552 с. + 24 с. іл. + 2 карти. Вавричин М., Дашкевич Я., Кришталович У. Україна на стародавніх картах. Кінець XV – перша половина XVII ст. Київ : ДНВП «Картографія», 2006. 208 с. Генеральна карта України Гійома Левассера де Боплана 1660 року / упоряд.: М. Вавричин, О. Голько. 1:[1 800 000]. Київ: «Вид-во «Мапа»; Львів, 2011. + Поясн. зап. (86 с.). (Пам'ятки картографії України). Сосса Р. І. Історія картографування території України: Підручник. Київ : Либідь, 2007. 336 с. Сосса Р. І. Картографування території України: історія, перспективи, наукові основи. Київ : Наукова думка, 2005. 290 с. Додаткова література Боплан Г. Л. де. Опис України, кількох провінцій Королівства Польського, що тягнуться від кордонів Московії до границь Трансільванії, разом з їхніми звичаями, способом життя і ведення воєн / Г. Л. де Боплан ; АН УРСР, Археограф. комісія, ін-т історії; Укр. наук. ін-т Гарвард. ун-ту та ін. Київ : Наукова думка; Кембридж (Мас.) : Укр. наук. ін-т, 1990. 320 с. Галушко К. Україна на карті Європи: Україна та українці у картографії від Античності до XX століття: науково-популярне видання. Київ : [б.

в.], 2013. 143 с.

Гордєєв А. Ю. Карти-портолани XIII–XVII ст.: особливості та роль у розвитку картографії. Київ : Обрії, 2009. 408 с.

Гордєєв А. Ю., Терещенко А. О. Топонімія узбережжя Чорного і Азовського морів на картах-портоланах XIV–XVII століть. Київ; Одеса : Фенікс, 2019. 710 с.

Дашкевич Я. Покрайні нотатки про українські степи у «Географії» Птолемея 1562 р. // Боплан і Україна: Зб. наук. праць / НАН України, Інститут української археографії та джерелознавства ім. М. Грушевського; Брандонський університет, Манітоба (Канада). – Львів : [НВП «Мета»], 1998. – С. 82-87.

Крип'якевич І. П. Історична картографія у Західній Україні (до 1939 р.) // Історичні джерела та їх використання. Київ : Наукова думка, 1964. Вип. 1. С. 263-267.

Кришталович У. Рукописні карти XVI–XIX століть. З фондів Центрального державного історичного архіву України, м. Львів / передм. Р. Сосси. Київ : ДНВП «Картографія», 2011. 216 с.

Люта Т. Україна на старожитніх мапах // Пам'ятки України: історія та культура. 1996. № 2. С. 51-65.

Мордовський М. М. Нижня течія Дніпра на друкованих картах XVI–XVIII ст. // Музейний вісник: Науково-теоретичний щорічник. Запоріжжя, 2010. № 10. С. 91-114.

Падюка Н. Картографічна спадщина Ніколя Сансона (1600–1667) та його спадкоємців у фонді Кабінету картографії Львівської національної наукової бібліотеки України імені В. Стефаника // Записки Львівської національної наукової бібліотеки України імені В. Стефаника. 2013. Вип. 5. С. 184-216.

Петрунь Ф. О. Московські переробки західноєвропейських карт // Ювілейний Збірник на пошану Академіка Дмитра Івановича Багалія з нагоди сімдесятої річниці життя та п'ядесятих роковин наукової діяльності. Київ : З друкарні Української Академії Наук, 1927. Т. I. С. 625-635.

Сосса Р. І. Дослідження з історії картографії України // Український історичний журнал. 2008. № 3. С. 176-201.

Сосса Р. І. Історія картографування території України. Від найдавніших часів до 1920 р. Короткий нарис. Київ : Наукова думка, 2000. 248 с.+36 с. іл.

Трубчанінов С. В. Історико-географічні дослідження. Кам'янець-Подільський : Оіум, 2008. Т. 1. 104 с.+16 с. іл.

Трубчанінов С. В. Територія України в пам'ятках картографії з найдавніших часів до кінця XV ст. // Вісник Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка: Історичні науки. Кам'янець-Подільський : КПНУ ім. І. Огієнка, 2011. – Вип. 4: На пошану професора А. О. Копилова. С. 175-182.

Хведченя С. Перші українські монастирські карти // Історико-географічні дослідження в Україні: Зб. наук. праць. [Ч. 4] : На пошану видатного вченого-історика, чл.-кор. НАНУ, д-ра іст. наук, проф. Федора Павловича Шевченка. Кітв : Інститут історії України, 1998. С. 70-79.

Шевченко В., Володченко А. Доісторичні карти України // Україна та глобальні процеси: географічний вимір: Зб. наук. пр.: У 3-х т. Київ; Луцьк : Вежа, 2000. Т.2. С. 367-368.

Обсяг дисципліни (години) та види занять	Лекційні заняття (20 год.), практичні заняття (20 год.), самостійна робота (80 год.)
Система оцінювання	Рейтингова система передбачає оцінювання здобувачів за всі види аудиторної та позааудиторної освітньої діяльності. Оцінювання навчальної діяльності здобувачів вищої освіти під час навчальних занять здійснюється відповідно загальноприйнятих критеріїв. Оцінювання на семінарських заняттях відбувається за 12-бальною системою відповідно до критеріїв, що визначені в «положенні про рейтингову систему оцінювання навчальних досягнень здобувачів вищої освіти Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка». Максимальний бал оцінки поточної успішності здобувачів вищої освіти на навчальних заняттях рівний 12. Результати навчальної діяльності здобувачів оцінюються за 100-бальною шкалою. Максимальна кількість балів, яку здобувач може отримати за семінарські заняття становить 40 балів, написання модульної контрольної роботи – 40 балів, опрацювання питань винесених на самостійну підготовку – 10 балів, виконання індивідуального науково-дослідного завдання – 10 балів. Підсумковий контроль здійснюється за 100-бальною системою. Формою підсумкового контролю здобувача вищої освіти є залік, який студент отримує автоматично при відсутності академічної заборгованості.
Поточний контроль	Усне опитування, письмовий експрес-контроль, виступи здобувачів при обговоренні питань семінарського заняття, виконання аналітичних завдань
Підсумковий контроль	Залік
Локація	Згідно з розкладом (https://kpnu.edu.ua/rozklad-zaniat/)